

Kritische reflecties Sociaal en Cultureel Planbureau op coalitieakkoord

Door: Redactie WvF

24-02-2026

Politiek en Overheid Nieuws

Nederland staat voor serieuze uitdagingen, zeker ook in sociaal-maatschappelijk opzicht. In het coalitieakkoord 'Aan de slag. Bouwen aan een beter Nederland' presenteren D66, VVD en CDA hun plannen voor de komende jaren. In de publicatie *Een sociaal-maatschappelijke reflectie op het coalitieakkoord*, reflecteert het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) op de plannen van het kabinet.

De keuzes en voorstellen in het akkoord hebben grote gevolgen voor mens en maatschappij: voor hoe het met de kwaliteit van leven van burgers gaat, voor het onderling samenleven en voor de relatie tussen burgers en overheid.

Vanuit die drie blikrichtingen kijkt het SCP naar de beleidsvoornemens. In deze reflectie geven we een duiding van het akkoord en benoemen we enkele onderwerpen die in de verdere uitwerking en bespreking ervan aandacht vragen. Het betreft: kwaliteit van leven; sociale samenhang en de relatie tussen burgers en overheid.

Kwaliteit van Leven

In het akkoord is er oog voor steun aan een aantal groepen in kwetsbare situaties, zoals chronisch zieken, mensen in armoede en arbeidsmigranten. Dat is positief voor hun kwaliteit van leven. Er is echter weinig expliciete aandacht voor hoe andere plannen, zoals op het gebied van sociale zekerheid en zorg, uitwerken op deze en andere groepen in de samenleving.

Hoewel er bijvoorbeeld oog is voor mensen met een zwaar beroep, blijven verdere verschillen in de gezonde levensverwachting tussen diverse groepen onbenoemd bij de verhoging van de AOW-leeftijd. Daarnaast is er – ondanks een ambitieuze digitaliseringsagenda – weinig oog voor verschillen in digitale vaardigheden. Een gebrek aan digitale vaardigheden belemmert bepaalde groepen bijvoorbeeld de toegang tot hulp.

Sociale samenhang

De coalitie verwacht veel van buurtcohesie en lokale initiatieven wat betreft het oplossen en voorkomen van maatschappelijke problemen, bijvoorbeeld rondom zorg, veiligheid, leefbaarheid en welzijn. Zo willen de partijen inzetten op zorgzame buurten, waar ontmoetingen, de aanpak van eenzaamheid en de zorg voor elkaar centraal staan. Daarnaast zien ze een rol voor lokale gemeenschappen in tijden van mogelijke crises, zoals geopolitieke spanningen, digitale aanvallen en infectieziekten.

Daarom wil de coalitie de maatschappelijke weerbaarheid in crisistijd vergroten, bijvoorbeeld via buurtcrisisteam en het beschikbaar stellen van crisislocaties. De investeringen in de sociale infrastructuur – zoals via het gemeenschapsfonds, de versterkingen van buurten en wijken en de voortzetting van het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid – bieden kansen om de lokale sociale samenhang te versterken.

De investeringen zijn echter bescheiden ten opzichte van de hoge ambities, zeker in het licht van de toch al moeilijke financiële positie van gemeenten. Ook kunnen de toegenomen externe dreigingen de sociale samenhang onder druk zetten, evenals de persoonlijke onzekerheden die een deel van de mensen zal gaan ervaren door de inperking van de sociale zekerheid.

Relatie burgers en overheid

De coalitie neemt verschillende maatregelen om de rechtsstaat te versterken. Dit is wenselijk en nodig, omdat we de afgelopen jaren gezien hebben dat de rechtsstaat kwetsbaar is en dat de steun ervoor minder vanzelfsprekend is dan we in Nederland lange tijd dachten. Naast maatregelen om de rechtsstaat zelf te versterken, wil de coalitie het ‘democratisch ethos’ onder de bevolking verbeteren. In het akkoord wordt bijvoorbeeld burgerschapsonderwijs genoemd als een van de manieren om dat te doen.

Dat is een logische eerste stap, maar het is waarschijnlijk niet genoeg. Uit onderzoek blijkt dat rechtsstatelijke principes weliswaar breed onderschreven worden, maar dat het bewustzijn over wat dat inhoudt laag is. Nederlanders zijn doordrongen van het belang van vrije verkiezingen en van meerderheidsbesluitvorming. Het zijn juist rechtsstatelijke principes als macht en tegenmacht, gelijke behandeling en het belang van minderheidsrechten waarover mensen minder weten en waarover minder overeenstemming bestaat.

Het is goed om ook andere mogelijkheden te verkennen om het rechtsstatelijk bewustzijn te vergroten, bijvoorbeeld door te kijken naar de voorbeeldfunctie die politici en bestuurders hebben en naar de mate waarin rechtsstatelijke principes geborgd zijn in de interactie van instituties met burgers.

Voor de gehele publicatie zie: <https://www.scp.nl/>

Abonneer je op ons gratis Journaal:

E-mail adres

Schrijf je in